Универзитет у Београду

Филозофски факултет

Одељење за етнологију и антропологију

Предлог теме докторске дисертације

Редефинисање концепта принуде кроз наративе тражилаца азила из Ирана у Србији

Ментор: др Марко Пишев

Кандидат: МА Теодора Јовановић

Београд, мај 2019.

Предмет истраживања

Феномен миграција, односно кретања стновништва, одувек је постојао у људској историји (Castles and Miller 1998, 4), али су међународна кретања становништва након Другог светског рата постала сложенија и убрзанија, добила су другачије мотиве, обрасце и путање, и данас се јављају као доминантна друштвена појава у свету (Antonijević 2013, 13). Највећа и најсложенија манифестација масовних миграција је тзв. избегличка криза из 2015. године, која је почела одласком великог броја људи са Блиског Истока и из Африке, услед интензивираних оружаних сукоба у неколико земаља. Иако је и пре 2015. године одређени број људи из тих земаља пролазио кроз Србију (Стојић Митровић 2012, 238), кретање великог броја избеглица тзв. Западнобалканском рутом проблем миграција довео је у центар пажње јавности у Србији, посебно у контексту европских интеграција (Lutovac 2016, 42). Демографска структура миграната који пролазе кроз Србију стално се мења (Lažetić and Jovanović 2018, 13) и заступљени су људи различитих националности. У дисертацији ћу се фокусирати на тражиоце азила из Исламске републике Иран.

У овом истраживању бавила бих се концептом принуде у савременим миграцијским токовима, који бих анализирала и редефинисала на основу наратива тражилаца азила из Ирана који бораве у прихватним центрима у Србији. Већина студија о миграцијама, принудним миграцијама, избеглиштву и азилу, почиње од тога како су односи постављени у јавном, институционалном, политичком или хуманитарном дискурсу, док се приче самих миграната обично користе тек као докази да поткрепе теорије о начинима управљања, функционисању међународних закона и заштите људских права. У својој докторској дисертацији желим да преокренем тај редослед и да у фокус ставим наративе тражилаца азила из Ирана, будући да су искуства и наративи миграната, тачније тражилаца азила, подједнако важни за разумевање феномена везаних за савремене миграцијске токове, као и политике које управљају њима, што уједно и представља почетну хипотезу. Друга хипотеза је да је за разумевање савремених миграцијских токова потребно промислити концепт принуде, с обзиром на то да се принуда као мотив емиграције често посматра једнодимензионално и краткотрајно. Концепт принуде рашчланила сам на проблем принудних фактора који утичу на мотив одласка из земље порекла, и на проблем принудних фактора који утичу на даље кретање током исељеничког

живота. Дакле, принуда се не односи само на мотив одласка из земље порекла, већ и на непредвиђене токове миграција, које се манифестују кроз различите дискриминаторне праксе и правне регулативе. Реч је о дискриминаторним праксама које су карактеристичне за геополитички поредак који је почео да се развија након једанаестог септембра 2011. године и оправдава се страхом од исламског фундаментализма, и о правним регулативама које под окривљем секуритаризације контролошу и ограничавају кретање великог броја становништва.

Трећа хипотеза је да се кроз сагледавање мотива одласка и даљих токова миграција тражилаца азила из Ирана може добити шира слика о томе на који начин се концепт принуде актуализује у животима различитих категорија мигранта. Појмове попут „избеглица“, „тражилац азила“, „нерегуларни мигрант“ итд. не посматрам као статичне, већ као флуидне категорије које су пре свега формиране у административне сврхе.

Појам „принудних миграција“ односи се на миграције које су изазване ратом и сукобима, али и факторима који нису обухваћени Женевском конвенцијом, попут „сиромаштва, материјалне депривације, гладовања, грађанских немира, политичке или цивилне опресије“ (Glasman 2017, 344), додала бих и политичко-религијске опресије (која не мора нужно подразумевати „прогон“, већ се може односити и на осећај културне неприхваћености у друштву или на страх од исламског фундаментализма). „Принудне миграције“, изазаване комбинацијом наведених фактора, чине велики део савремених миграцијских токова. У студијама принудних миграција није придато довољно пажње проблематизацији вештачке поделе на „економско“ и „политичко“ (Apostolova 2016, 35; Kallius 2018, 19), као ни подели на економске и религијске сфере друштва. Проблематизацијом тих подела можемо проширити дефиницију „принудних миграција“ и боље разумети узроке емиграције.

Појмови које користимо представљају пре свега категорије, односно етикете, које користимо „не само да би описали свет, већ и да бисмо га конструисали у одговарајуће представе“ (Zetter 2007, 173).[1] До увођења појма „принудне миграције“ у друштвено-

[1] Теза о „етикетирању“ уклапа се у поменуту страну студија о принудним миграцијама и избеглиштву која је доминантна, односно страну која проблему прилази дедуктивно, првенствено анализом институционалног оквира и његовог утицаја на живот различитих категорија мигранта.

хуманистичким наукама дошло је пре свега због занемаривања интерно расељених лица у јавном дискурсу и међународном систему заштите (Zetter 2007, 177; Colson 2003, 1).[2] Појам „тражилац азила“ је уско везан за институцију азила и за административни пут којим су људи приморани да крену да би се уклопили у доступне категорије.

„Закон о азилу“ Републике Србије који је усвојен 2007, а ступио је на снагу 2008. године, представља почетак назависног азилног система, у смислу да су тек од тада надлежни органи Републике Србије, а не *UNHCR*, ти који одлучују о захтевима за азил (Stojić Mitrović 2014, 1080), у складу са Женевском конвенцијом из 1951. и уредбама и директивама у оквиру Заједничког европског система азила. Нови „Закон о азилу и привременој заштити“ ступио је на снагу 2018. године, и он се не разликује превише од закона из 2008. по основним дефиницијама. „Тражилац азила“ дефинисан је као „странац који је поднео захтев за азил на територији Републике Србије о којем још није донета правоснажна одлука“.[3] „Азил“ је, дакле, заштита или уточиште коју странац може да добије одлуком надлежног органа.

Међутим, терминолошко одређење појма „тражилац азила“ у „Закону о азилу и привременој заштити“ логички је и концептуално неусаглашено са стварним статусом људи који су препознати као тражиоци азила. Наиме, када недокументовани странац ступи на територију Србије, да би легализовао свој боравак, мора да *изрази намеру да тражи азил*. Странац који је изразио намеру да тражи азил се региструје и упућује у центар за азил или други прихватни центар који је одређен за смештај тражилаца азила „у који се мора јавити у року од 72 сата од момента када му је издата потврда о регистрацији“ (члан 35). Та намера представља први корак у поступку азила. Неконзистентност појма „тражилац азила“ крије се у чињеници да већина странаца који се нађу на територији Републике Србије немају *заиста* намеру да траже азил у њој, нити желе да поднесу захтев за азил, али су приморани да уђу у прихватне центре или центре за

[2] Интерно расељена лица представљају групе људи које су погођене ратом и конфликтима, али нису мигрирале ван земље порекла, већ су, привремено или трајно, насељене у другим делове земље. Такође, у принудно расељене људе су поред избеглица и интерно расељених лица укључени и људи који су принуђени да напусте своје место услед природних или хемијских катастрофа, тзв. „еколошке избеглице“ (*environmental refugees*), пројеката развоја (*developmental refugees*), глади и других узрока на које нису могли да утичу (Zetter 2007, 176; Chimni 2009, 27).

[3] „Закон о азилу и привременој заштити“. Доступно на: http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/4c1693f8-147a-45cb-8f81-0bbc688c4034/pdf_Lat_Zakon+o+azilu+i+privremenoj+zaštiti_+24.3.2018-23.pdf?MOD=AJPERES&CVID=mtrpDkR. Приступљено: 21.01.2019.

азил, да би легализовали свој боравак и примили основну помоћ у виду воде, хране и крова над главом. Та помоћ бесплатно је доступна само у прихватним центрима.

Статус „избеглице“ добија се тек када је одобрен азил или субсидијарна заштита. Дакле, термин „тражилац азила“ у Србији подразумева две категорије странаца: прву, регистроване странце са израженом намером да траже азил, и другу, они који су тражили азил и чекају правоснажну одлуку. Оно што им је заједничко јесте боравак у прихватном центру. Одлучила да у дисертацији користим термин „тражиоци азила“, управо зато што тај термин обухвата људе који су моји кључни информанти у истраживању, односно људи који у Србији бораве у прихватним центрима.

Увођење азилног система у Србији везано је за процес приступања Србије ЕУ (Stojić Mitrović 2014, Lutovac 2016). У том смислу, Србија је у обавези да прилагођава своје законодавство европском. Од 2016. године, када је затворен тзв. хуманитарни кроидор (Beznec, Speer and Stojić Mitrović 2016) и ступио на снагу споразум ЕУ-Турска, пооштрени су услови за улазак и легализацију статуса миграната. Зато је укидање виза за улазак у Србију за држављане Ирана од септембра 2017. до октобра 2018. изузетно занимљиво.

Тражиоци азила из Ирана у Србији представљају пример кроз који можемо сагледати те промене. Већина Иранаца се управо у Србији први пут нашла у прихватним центрима и у улози тражилаца азила, захваљујући дешавањима која су везана за режим визне либерализације између Републике Србије и Исламске Републике Иран који је трајао од септембра 2017. до октобра 2018. године. Кроз питања која се односе на начин путовања до Србије и од Србије, као и кроз анализу проблема административних препрека и дискриминаторних пракси које се одвијају на путу ка жељеним земљама Западне Европе, покушаћу да докажем претпоставку да се концепт принуде може проширити и ван иницијалне фазе миграција, односно на токове миграција и секундарне миграције (Brekke and Brochmann 2015).

Што се тиче мотива одласка из земље-матице, на примеру Ирана показајућу како фактори принуде утичу на одлуке о емиграцији и на представе о њој. Класична дефиниција принудних миграција односи се управо на те мотиве и факторе првобитне

емиграције. Исламска Република Иран темељи се на владавини исламског закона, односно шеријата, а не на личним правима и слободама њених становника (Khosrokhavar 2000, 9; Shirali 2015, 213), што наводи многе западне посматраче да о Ирану размишљају као о недемократској земљи где су угрожена људска права. Због тога, Иранци који траже азил у ЕУ заузимају улоге политичких дисидената, иако њихови мотиви одласка не морају да буду искључиво везани за политичко-верски режим (Rivetti 2013, 311).

Циљеви истраживања

Истраживање има три главна циља. Први циљ истраживања је описивање и анализа различитих аспеката живота тражилаца азила из Ирана (чланови породице, пријатељи, материјално стање, здравствено стање, образовање и занимање, политичка, религијска и сексуална опредељења, будућност итд.) који бораве у колективним прихватним центрима у Србији, као и представљање њихове биографије упоредо са историјским контекстом Ирана. У оквиру тог шире постављеног циља, потребно је испитати зашто су Иранци у прихватним центрима, зашто су напустили Иран, са којим су се то изазовима суочавали у Ирану, како су се одлучили на долазак у Србију, где су кренули, како доживљавају свој останак у Србији, како изгледа њихов свакодневни живот у центрима, са ким комуницирају и успостављају дубље односе, као и са којим се изазовима суочавају.

Други циљ је испитивање домета и редефинисање концепта принуде, као мотива за кретање и последице секуритарних пракси, што ће резултирати проширивањем дефиниције принудних миграција. Ту је потребно испитати шта све значи принуда, који су све фактори принуде, који су видови опресије присутни у земљи порекла, а који током пута, на који начин Иранци покушавају да пређу границу и шта их спречава у томе, и које су правне регулативе које омогућавају или не омогућавају њихово кретање.

Трећи циљ истраживања је испитивање да ли се останак Иранаца у Србији може посматрати као тип принуде, принудног не-кретања, и какве су последице тога на могућности уклапања тражилаца азила из Ирана у Србију. У ту сврху, фокусирала бих се на питања да ли је Србија транзитна земља или земља пријема, да ли Иранци желе да постану део српског друштва или им је циљ да постану део западно-европског друштва, о којим политикама културне различитости можемо говорити (мултикултурализам,

интеркултурализам, инклузија, интеграција, адаптација, асимилација, сегрегација) и у чему је разлика између тих појмова.

Теоријско-методолошки оквир

Тему докторске дисертације смештам у ширу област антропологије миграција. Керолајн Бретел (*Caroline Brettel*) и Џејмс Холифилд (*James Hollifield*), антрополози важни за теоријско промишљање миграција, указују нам да су „предмет сазнања и грађење теорије уско везани за нивое и јединице анализе“ (Brettell and Hollifield 2014, 11) и тврде да антрополози могу да се баве „макро нивоом“ анализе, односно структурним условима који обликују миграцијске токове, али да су компетентнији да истражују како ти структурни фактори обликују акције и одлуке појединаца и породица, и како утичу на промене у заједницама (микро ниво) и социјалне мреже међу различитим сродничким и етничким групама, односно „мањинама“ међу мигрантима (мезо ниво). Према томе, у докторској дисертацији истраживаћу животне приче породица и појединаца, што представља микро ниво анализе, док истраживање једне етноконфесионалне групе представља мезо ниво анализе.

Многи антрополози писали су у оквиру мултидисциплинарног поља истраживања „студије избеглиштва“ (*refugee studies*) или „студије принудних миграција“ (*forced migration studies*). Академско мултидисциплинарно поље истраживања познато под називом „студије избеглиштва“ формално постоји скоро 40 година, али се након 2000. године постепено трансформисало у „студије принудних миграција“, првенствено због категоризације појма избеглиштва као једног од облика принудних миграција. Моја намера није да то поље користим као доминантан теоријско-методолошки оквир свог истраживања, зато што сматрам да не поседује довољно јасан ниво теоријске апстракције и кохеренције. Међутим, сматрам да је то поље допринело бољем уочавању неких истраживачких проблема, као што је проблем разлучивања појмова „избеглиштво“, „азил“ и „принудне миграције“, стога ћу проблематизовати дефиниције тих појмова са академске тачке гледишта, јер је „концептуално разјашњење основних појмова предуслов за усвајање било ког методолошког приступа“ (Voutira and Doná 2007, 163).

Да бисмо разумели тврдњу да су савремени миграцијски токови добрим делом резултат принудних миграција, потребно је пружити терминолошка одређења категорија, односно група миграната, које спадају у принудно расељене људе.[4] Другачије формулисано, питање би гласило „ко су принудно расељени људи“? Прва категорија су избеглице. Појам „избеглица“ представља пре свега правну категорију, институционализовану у периоду током и након II светског рата. Правно-нормативна дефиниција „избеглице“ установљена је Женевском конвенцијом о статусу избеглица из 1951. године и пратећим Њујоршким протоколом из 1967. године (Malki 2005, 29). Према тој, сад већ добро познатој правној и међународној дефиницији, избеглица је свако лице које се оправдано боји да ће бити прогоњено због своје расе, вере, националности, припадности некој социјалној групи или својих политичких уверења, и које се услед тога нађе изван земље чије држављанство оно има и које због тог страха не може да тражи заштиту те земље; или које услед таквих догађаја нема држављанство а налази се изван земље у којој је имало стално место боравка, и не може због страха да се врати у њу.[5]

Пропуст студија избеглиштва као академског поља истраживања састоји се у томе што студије избеглиштва нису успеле да понуде сопствену дефиницију појма „избеглица“ или „избеглиштва“, независну од те коју су осмислили креатори политика и практичари, односно UNHCR (Chimni 2009, 16). Управо због тога је „избеглица“ као правна категорија преузела монопол над знањем о људима који су означени као избеглице, у оквиру академског поља проучавања избеглица, али је нормализована и у оквиру популистичког и медијског дискурса. Са друге стране, можда је и добро што „студије избеглиштва“ никад нису понудиле своју дефиницију „избеглице“ или „избеглиштва“, јер би на тај начин упале у клопку есенцијализације и натурализације. Ипак, та клопка је већ постављена и скоро 70 година успешно хвата све оне непожељне који јој се нађу на путу.

Методолошки оквир истраживања конципиран је као комбинација три приступа: етнографије, студије случаја и анализе наратива, који ће бити допуњени анализом писаних извора и законских прописа. Етнографија и студија случаја деле многе заједничке

[4] За људе који су захваћени принудним миграцијама користим термин „принудно расељени људи“, а не „принудни мигранти“, јер сматрам да је више у духу српског језика.
[5] „Конвенција о статусу избеглица (1951)“ Доступно на: http://www.unhcr.rs/media/1951RefugeeConventionSer.pdf. Приступљено: 21.01.2019.

истраживачке технике: посматрање са учествовањем, дубински интервјуи са испитаницима и провођење времена у проучаваној заједници. Традиционално дефинисана етнографија је прикупљање података или теренски рад, који претходи теоријској анализи (Milenković 2006, 162), међутим, подаци са терена су од почетка условљени контекстом истраживања и конкретним истраживачким питањима. Методолошки приступ студије случаја (*case study*) дефинисан је као „емпиријско истраживање кроз које се проучава савремени феномен у контексту стварног живота, посебно када границе између феномена и контекста нису јасно видљиве“ (Yin 1994, 13), што је управо проблем који се јавља при проучавању савремених миграцијских токова.

Искуствима миграната и њиховим причама приступићу анализом наратива. Постоји аналитичка разлика између „живљеног живота“, односно тока догађаја у нечијем животу; „искуства живота“, односно начина на који човек посматра ствари које су му се у животу догодиле, како интерпретира та искуства у складу са културним контекстом; „испричаног живота“, односно живота каквог га човек представи онима који га слушају; и „живота као текста“, односно интерпретације истраживача који представља причу (Bruner 1986, 6; Eastmond 2007, 249). Дакле, сва четири нивоа чине анализу наратива миграната, тачније тражилаца азила. Као истраживачи, не можемо се заваравати да ћемо икада разумети нечији живот у потпуности и да ћемо моћи да представимо искуства „онаква каква заиста јесу“. Важна ствар коју сазнајемо из наведене аналитичке разлике јесте да процес мењања „реалности“ не почиње тек кад испитаник приповеда своју животну причу, већ до одређених модификација искустава долази и пре тога, када човек самом себи тумачи своја искуства. Тек онда наступа прича, која уобличава то тумачење, па онда интерпретација истраживача.

Наративи тражиоца азила биће приказани кроз студије случаја. Једна студија случаја је појединац, пар или породица из Ирана, који се налазе у прихватним центрима у Србији. Кроз интервјуе, покушаћу да одговорим на питања која се односе на проблеме у земљи порекла, начин доласка у Србију, њиховог боравка у Србији, али и на планове у земљама у које желе да оду, како бих сузила контексте који у којима се концепт принуде јавља. Користим неструктурисане интервјуе, зато што је досадашње истраживање показало да се разговор мора прилагодити ситуацији, расположењу испитаника, као и

њиховим индивидуалним искуствима. Такав приступ ствара мању тензију и већу слободу информантима да представе оно што је њима важно. Истовремено, такав приступ био би проблематичан да се води само по један интервју, али предност методолошког приступа студије случаја јесте управо у томе што се са информантом води по неколико интервјуа, различитим данима, што нам омогућава да се вратимо на одговоре који су током разговора остали недоречени.

У истраживању се јављају одређени етички и епистемолошки проблеми. Пре свега, ту мислим на проблем заштите идентитета информаната. Зато ће информације бити у потпуности анонимизоване. у складу су са правилима о заштити информаната из „Етичког кодекса Етнографског института САНУ“. Још једна техника којом ћу превазићи етичке проблеме је и превод сагласности о информисаном пристанку на фарси, језик који се говори у Ирану, и који ја помало говорим.

Сазнајни проблем са којим се суочавам током истраживања је надзор запослених у прихватним центрима. Прихватним центрима и центрима за азил управља Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије, уз помоћ других владиних и невладиних организација. Запослени у прихватним центрима врло често се осећају у потпуности одговорним за заштиту тражилаца азила, па се често захтева да током интервјуа које радим буде присутан неко од запослених. На сазнајни процес неминовно утичу њихове интервенције, надзирања, коментари, мишљења и захтеви. Услед такве ситуације и ограниченог приступа прихватним центрима, гласови избеглица су цензурисани и до њих се тешко долази (Harrell-Bond and Voutira 2007, 284). Због тога истраживачи треба да буду прагматични и изграђују везе са државним институцијама и невладиним организацијама, како би уопште могли да приступе својим информантима. Стога, успостављање веза са хуманитарним и владиним организацијама представља још једну методу мог истраживања.

Очекивани резултати и научни допринос

Овим истраживањем стећи ћу увид у то како се концепт принуде манифестује кроз наративе тражилаца азила из Ирана; колико се односи на мотиве за миграције а колико на ограничавање кретања и немогућности да сами одлучују о свом животу али и како се

принудно не-кретање, тј. останак у Србији рефлектује на програме интеграције. Научни допринос видим пре свега у пропитивању концепта принуде као одлучујућег за легализацију боравка кроз добијање избегличког статуса, односно, његове административне инструментализације, као и у његовом супротстављања перцепцијама тражилаца азила из Ирана о томе шта принуда јесте. Даље, истраживање ће указати на то како се принуда (кретања и не-кретања) производи самим миграцијским политикама. На тај начин добићу основу за проширење потенцијалног поља истраживања антропологије принудних миграција, које ће заобићи устаљене, у праву, политици, администрацији и произилазећој пракси базиране концептуалзиације принуде.

Садржај

У првом поглављу докторске дисертације дефинисаћу предмет и циљ истраживања, представити теоријски оквир, односно најважнија научна сазнања о истраживачким проблемима којима се бавим у дисертацији, контекст истраживања и образлажити методологију. Друго поглавље биће етнографија прихватних центара у Србији у којима спроводим своје истраживање. У том поглављу ћу описивати карактеристике прихватних центара и начин на који функционишу. Акценат у том поглављу неће бити на причама тражилаца азила из Ирана, већ на опису азилне праксе у Србији и структури сваког од ових центара на основу извештаја и самосталних посматрања на терену. Цитираћу информанте, који не морају нужно да буду Иранци, с обзиром на то да сам разговарала са тражиоцима азила и из других земаља. То поглавље пружиће општи увид у тренутни начин живота тражилаца азила.

Треће поглавље представљају студије случаја тражилаца азила из Ирана. Прво ћу представити историјске, социјалне, религијске, економске и политичке околностими у Исламској Републици Иран, да бих се затим усредсредила на дванаестоимамски шиизам као на државну религију и вишевековну традицију. У студијама случаја биће постављене три или четири јединице анализе. Једна јединица анализе је појединац, пар или породица из Ирана. Дакле, у зависности од структуре јединица анализе зависи број кључних информаната, односно тражилаца азила из Ирана који представљају средиште анализе наратива. Кључних информаната из Ирана ће бити највише 10, са којима ћу радити по неколико интервјуа. У четвртом поглављу приступићу теоријској анализи међуетничких и

међуверских односа у прихватним центрима, која ће се надограђивати на податке са терена. Затим, показаћу како се, док су у Србији, тражиоци азила принудно крећу и остају, и у каквој је то вези за политикама културне различитости, као што су интеграција, инклузија и мултикултурализам. Дакле, циљ ми је да индуктивном генерализацијом дођем до антрополошке анализе концепта принуде у савременим миграцијским токовима. У закључку ћу се осврнути на резултате истраживања и истаћи најважније научне увиде.

Прелиминарна структура докторске дисертације

I Увод
- 1 Предмет и циљ истраживања
- 2 Контекст истраживања
- 3 Теоријски оквир
- 4 Методологија истраживања

II Етнографија прихватних центара у Републици Србији
- 1 Центар за азил у Крњачи
- 2 Центар за азил у Боговађи
- 3 Центар за азил у Бањи Ковиљачи
- 4 Прихватни центар у Сјеници

III Анализа студија случаја: Тражиоци азила из Ирана
- 1 Религијско-политички контекст Исламске Републике Иран
- 2 Дванаестоимамски шиитски ислам у Ирану
- 3 Наративи Иранаца у прихватним центрима у Србији
  - а Студија случаја 1
  - б Студија случаја 2
  - в Студија случаја 3
  - г Студија случаја 4

IV Политике културне различитости
- 1 Међуетнички и међуверски односи у прихватним центрима
- 2 Полу-транзитне миграције: принудна кретања и не-кретања
- 3 Проблем инклузије и интеграције: принудни останак
- 4 Проблем мултикултурализма

V Закључак

VI Литература

Оквирни списак литературе

Afshar, Haleh. 1989. „Women and reproduction in Iran“. In *Woman-Nation-State*, eds. Floya Anthias and Nira Yuval-Davis, 110-125. London: Palgrave Macmillan.

Agier, Michel. 2002. Between war and city: Towards an urban anthropology of refugee camps. *Ethnography* 3 (3): 317-341.

Ahmed, Akbar S. 1986. „Toward Islamic anthropology: Definition, dogma, and directions“. In *Islamization of Knowledge Series* 2. International Institute of Islamic Thought (IIIT).

Ahmed, Akbar S. 1991. Postmodernist perceptions of Islam: Observing the observer. *Asian Survey* 31 (3): 213-231.

Ajrouch, Kristine J., and Abdi M. Kusow. 2007. „Racial and religious contexts: Situational identities among Lebanese and Somali Muslim immigrants“. *Ethnic and Racial Studies 30* (1): 72-94.

Antonijević, Dragana. 2013. *Stranac ovde, stranac tamo.* Beograd: Srpski genealoški centar.

Apostolova, Raia. 2016. The Real Appearance of the Economic/Political Binary: Claiming Asylum in Bulgaria. Intersections. *East European Journal of Society and Politics* 2 (4): 33-50.

Arkoun, Mohammed. 2003. Rethinking Islam Today. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 588(1): 18-39.

Asad, Talal. 1986. *The idea of an anthropology of Islam*. Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University: 1-22.

Ashayeri, Habib and Mohammad Reza Mayeli. 2016. The Analysis of the Component of the Political Legitimacy from the Perspective of Islamic-Iranian Intellectual Trends. *Journal of Politics and Law* 9 (10): 12-21.

Barry, James. 2015. ‘This is not Our Country’: Declining Diversity in the Islamic Republic of Iran. *The Muslim World* 105 (3): 281-298.

Beznec, Barbara, Marc Speer and Marta Stojić Mitrović. 2016. Governing the Balkan Route: Macedonia, Serbia and the European Border Regime. Belgrade: Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe.

Black, Richard. 2001. Fifty years of refugee studies: From theory to policy. *International Migration Review* 35 (1): 57-78.

Bowen, John R. 2012. *A new anthropology of Islam*. Cambridge University Press.

Bowering, Gerhard (ed) 2013. The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought. Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Brekke, Jan-Paul and Grete Brochmann. 2015. Stuck in transit: secondary migration of asylum seekers in Europe, national differences, and the Dublin regulation. Journal of Refugee Studies 28 (2): 145-162.

Brettell, Caroline B. and James F. Hollifield (eds.) 2014. *Migration theory. Talking across disciplines.* Routledge.

Bruner, Edward M. 1986. „Experience and its expressions“. In *The anthropology of experience*, eds. Victor W. Turner and Edward M. Bruner, 3-30. Urbana and Chicago: University of Illionis Press.

Burawoy, Michael. 1998. The extended case method. *Sociological theory* 16 (1): 4-33.

Castles, Stephen, and Mark J. Miller. 1998. *The age of migration: International population movements in the modern world.* Macmillan press.

Castles, Stephen, Heaven Crawley and Sean Loughna. 2003. *States of conflict: causes and patterns of forced migration to the EU and polcy responses*. IPPR.

Chimni, Bhupinder S. 2009. The birth of a “discipline”: From refugee to forced migration studies. *Journal of Refugee studies* 22 (1): 11-29.

Colson, Elizabeth. 2003. Forced migration and the anthropological response. *Journal of refugee studies* 16 (1): 1-18.

Eastmond, Marita. 2007. Stories as lived experience: Narratives in forced migration research. *Journal of refugee studies* 20 (2): 248-264.

El-Zein, Abdul Hamid. 1977. Beyond ideology and theology: the search for the anthropology of Islam. *Annual review of anthropology* 6 (1): 227-254.

Espozito, Džon. 1994. *Islamska pretnja: mit ili stvarnost?* Beograd: Prosveta.

Freedman, Jane. 2007. *Gendering the international asylum and refugee debate*. London: Palgrave Macmillan.

Gellner, Ernest. 2000. *Postmodernizam, razum i religija*. Prev. Silva Mežnarić. Zagreb: Naklada Jasenski i Turk.

Glasman, Joël. 2017. Seeing Like a Refugee Agency: A Short History of UNHCR Classifications in Central Africa (1961–2015). *Journal of Refugee Studies* 30 (2): 337-362.

Halliday, Fred. 1994. „The Politics of Islamic fundamentalism: Iran, Tunisia, and the challenge of the secular state“. In *Islam, Globalisation and Postmodenity*, eds. Akbar S. Ahmed and Hastings Donnan, 89-110. New York: Routledge.

Harrell-Bond, Barbara and Eftihia Voutira. 2007. In search of „invisible“ actors: Barriers to access in refugee research. *Journal of Refugee Studies* 20 (2): 281-298.

Hollifield, James F. 2004. The emerging migration state. *International migration review* 38 (3), 885-912.

Jacobsen, Karen, and Loren B. Landau. 2003. The dual imperative in refugee research: some methodological and ethical considerations in social science research on forced migration. *Disasters* 27 (3): 185-206.

Johansson, Rolf. 2003. “Case Study Methodology”. In *Keynote speech at the International Conference Methodologies in Housing Research organized by the Royal Institute of Technology*

in cooperation with the International Association of People-Environment Studies, Stockholm, 22–23 September 2003.

Jupp, Victor. 2006. *The Sage dictionary of social research methods*. Sage.

Kallius, Annastiina. 2018. The Speaking Fence. *Anthropology Now* 9 (3), 16-23.

Katouzian, Homa. 2010. *The Persians: Ancient, Mediaeval and Modern Iran*. New Haven and London: Yale University Press.

Khosrokhavar, Farhad. 2000. Toward an anthropology of democratization in Iran. *Critique: Journal for Critical Studies of the Middle East* 9 (16): 3-29.

Koser, Khalid. 2007. *International Migration: A Very Short Introduction.* New York: Oxford University Press.

Lavenex, Sandra. 2018. 'Failing Forward' Towards Which Europe? Organized Hypocrisy in the Common European Asylum System. *JCMS: Journal of Common Market Studies*: 1-18.

Lažetić, Marina and Teodora Jovanović. 2018. Belgrade, Serbia: A Case Study of Refugees in Towns. *Refugees in Towns project*. Feinstein International Center, Friedman School of Nutrition Science and Policy at Tufts University.

Lund, Christian. 2014. Of what is this a case? Analytical movements in qualitative social science research. *Human organization* 73 (3) 224-234.

Lutovac, Zoran. 2016. Migracije i evropske integracije Srbije. *Stanovništvo* 54 (1): 41-63.

Malki, Liza H. 2005. „Izbeglice i egzil: Od „Studija izbeglištva" do nacionalnog poretka." Prev. Miletić, Slavica. U *Studije o izbeglištvu*, prir. Ivan Milenković, 19-78. Beograd: Grupa 484.

Malkki, Liisa H. 1995. *Purity and Exile: Violence, Memory, and National Cosmology Among Hutu Refugees in Tanzania.* University of Chicago Press.

Malkki, Liisa H. 1995. Refugees and exile: From „Refugee studies" to the national order of things. *Annual review of anthropology* 24 (1): 495-523.

Mamdani, Mahmood. 2002. Good Muslim, bad Muslim: A political perspective on culture and terrorism. *American anthropologist* 104(3): 766-775.

Petrović, Duško. 2014. Fenomen izbjeglištva u modernom političkom sistemu. *Гласник Етнографског института САНУ 62* (2): 49-66.

Pišev, Marko i Miloš Milenković. 2013. „Islam“ u anti-multikulturalnoj retorici političara i antropologa Zapadne Evrope: kongruencija ili koincidencija? *Etnoantropološki problemi* 8 (4): 965-985.

Pozniak, Romana, and Duško Petrović. 2014. Tražitelji azila kao prijetnja. *Studia ethnologica Croatica* 26: 47-72.

Rivetti, Paola. 2013. Empowerment without emancipation: Performativity and political activism among Iranian refugees in Italy and Turkey. *Alternatives* 38 (4): 305-320.

Shirali, Mahnaz. 2015. *The mystery of contemporary Iran*. New Brunswick and London: Transaction Publishers.

Silverman, David, and Amir Marvasti. 2008. *Doing qualitative research: A comprehensive guide*. Sage.

Soares, Benjamin and Filippo Osella. 2009. Islam, politics, anthropology. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 15: S1-S23.

Stojić Mitrovic, Marta. 2019. The Reception of Migrants in Serbia: Policies, Practices, and Concepts. *Journal of Human Rights and Social Work* 4: 17-27.

Stojić Mitrović, Marta. 2014. Serbian migration policy concerning irregular migration and asylum in the context of the EU integration process. *Issues in Ethnology and Anthropology* 9 (4), 1075-1090.

Stojić Mitrović, Marta. 2016. *Azil i neregularne migracije u Srbiji na početku XXI veka: kulturne paradigme*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet.

Strathern, Marilyn. 2006. A community of critics? Thoughts on new knowledge. *Journal of the Royal Anthropological Institute* 12 (1): 191-209.

Tapper, Richard. 1995. „Islamic Anthropology“ and the „Anthropology of Islam“. *Anthropological Quarterly* 68 (3), 185-193.

Trkulja, Ana (ur.) 2018. *Pravo na azil u Republici Srbiji 2018*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.

Voutira, Eftihia and Giorgia Doná. 2007. Refugee research methodologies: consolidation and transformation of a field. *Journal of Refugee Studies* 20 (2): 163-171.

White, Julie, Sarah Drew, and Trevor Hay. 2009. Ethnography Versus Case Study – Positioning Research and Researchers. *Qualitative Research Journal 9* (1): 18-27.

Yin, Robert K. 1994. „Case study research: Design and methods – second edition“. In *Applied social research methods volume 5*. Sage.

Zetter, Roger. 2007. More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization. *Journal of refugee studies* 20 (2): 172-192.

Zia-Ebrahimi, Reza. 2011. Self-orientalization and dislocation: the uses and abuses of the “Aryan” discourse in Iran. *Iranian Studies* 44 (4): 445-472.

Ђорђевић, Биљана. 2018. Лишени дискурса легитимације: зазидане земље Централне Европе и политички субјективитети у настајању. *Гласник Етнографског института САНУ* 65 (3), 527-541.

Мандић Келијашевић, Љупка. 2018. Елементи друштвених сукоба у перспективи савремених миграционих кретања. *Гласник Етнографског института САНУ* 65 (3), 543-557.

Миленковић, Милош. 2006. „Идеални етнограф“. *Гласник Етнографског института САНУ* 54*:* 161-171.

Потежица, Оливер. 2006. *Исламска република Имама Хомеинија: појам суверености у делима Имама Хомеинија.* Београд: Филип Вишњић.

Стојић Митровић, Марта. 2012. Екстернализација граница Европске уније и појава импровизованих мигрантских насеља у Србији. *Зборних Матице српске за друштвене науке* 139 (2): 237-248.

Танасковић, Дарко. 2018. *Ислам: догма и живот*. Београд: Српска књижевна задруга.